

СПРАВЯ ЛИ СЕ ГУГЪЛ-ПРЕВОДАЧ С ПРЕВОДА НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИ И ПОМОЩНИК ЛИ Е В ЧУЖДООЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ?

Калин Василев

Нов български университет

Резюме. Целта на настоящата статия е да покаже ограничените все още възможности на автоматичния превод, при който преводът на синтактичните модели на настоящия етап показва несъвършенства. От направения експеримент стигаме до извода, че от методическа гледна точка поне на начално и средно ниво на обучение не бихме препоръчали на изучаващите новогръцки език да се възползват от услугите на Гугъл-преводач при превода на фразеологизми, освен на напреднал етап при наличие на много добри до отлични знания на изучавания език, както и познаване на психологията на носителите на езика. Несъвършенствата се забелязват особено често при превод на текстове от синтетични езици, към които принадлежи и новогръцкият език, независимо от тенденциите към аналитичност. Примерите, посочени в статията, насочват именно към проблемите от езиково и методическо естество.

Keywords: New Greek language, Google Translate, phraseological units, translation, foreign language, language learning

Гугъл-преводач е услуга на уебсайта www.google.bg, предназначена за автоматичен превод на части от текст или на уеб страница от един език на друг. В ХХІ век – века на новите технологии и динамично развитие, често се прибегва към услугата Гугъл-преводач, когато се появят затруднения при превода на даден израз, цяло изречение или цял текст от един език на друг. Дали обаче въпросната услуга би могла винаги да ни бъде от полза, що се отнася до превода на отделни лексеми, изречения или цял текст от български на гръцки език и обратно, ще се опитаме да разберем в настоящата статия. В нашия случай това е българският, който в едни ситуации е езикът-източник, а в други – езикът-цел, или с други думи, тук става дума за способността или неспособността на Гугъл-преводач да дава адекватни преводи на отделни лексеми, изрази или изречения от или на български език. В настоящата статия със случайно подбрани примери ще се опитаме да разгледаме доколко гореспоменатата опция на уебсайта www.google.bg се справя с преводите на свободни и устойчиви словосъчетания.

Според Вунчев (2013: 23), препращайки ни към Чомски¹⁾, ключов принцип при анализа на синтактичните особености на предикатите заема т.нар. принцип на проекцията, който гласи следното:

– Репрезентациите на всяко синтактично ниво на репрезентация са проекции на характеристиките на лексикалните единици, най-вече на техните субкатегоризационни характеристики и,

– Ако F е лексикална единица, тя е проектирана на всяко синтактично ниво на репрезентация (дълбинна структура, повърхнинна структура, логическа форма).

С други думи, бихме могли да кажем, че според същия автор семантичната информация до голяма степен определя синтактичната структура, т.е. вярната синтактична структура и много често невярното ѝ лексикално запълване.

Не така обаче стоят нещата с Гугъл-преводач, където, ако не винаги, то доста често се забелязват грешки при превода от единия език на другия (в нашия случай от български на гръцки и обратно) на синтактично, граматично, а понякога дори на лексикално равнище. Като начало, подбрахме следните няколко свободни съчетания и изречения на български език, подадени на Гугъл-преводач като експеримент за превод (в скоби посочваме буквалния превод на преводните варианти на търсачката, след който следва коректният според нас превод):

1. Хубавата жена облече бяла рокля.

Google: **Όμορφη γυναίκα ντυμένη λευκόφόρεμα.** (Буквален превод: Хубава жена, облечена бяла рокля.)

Коректен превод: **Нόμο ρφηγυναίκα φόρεσε λευκόφόρεμα.**

2. Пухкавият ми заек си изяде моркова.

Google: **Χνουδωτό λαγουδάκι μου τρώτεκαρότα.** (Буквален превод: Пухкаво зайче ми ядете моркови.)

Коректен превод: **Οχνουδωτόςμου λαγόςέφαγετο καρότοτου.**

3. Вчера пред парламента имаше много стачкуващи.

Google: **Χθες δήλωσε στο κοινοβούλιο υπήρχαν πολλά εντυπωσιακά.** (Буквален превод:

Вчера заяви в парламента имаше много впечатляващо.)

Коректен превод: **Χθες μπροστάαπότο Κοινοβούλιο²⁾ ήταν πολλο ιδιαδηλωτές.**

Пример 1): Тук има не само синтактични, но и две лексикално-семантични и граматически грешки – изпуснат е определителният член „η“ при словосъчетанието „хубавата жена“ (т.е. **ήμορφηγυναίκα**), а при втората вместо спрегната глаголна форма в 3л. ед.ч. минало свършено време „φόρεσε“ (аорист на гръцкия глагол „φορώ/φοράω“ със значение „обличам, аз нося дреха“) е употребено перфектното страдателно причастие на транзитивния гръцки глагол „ντύνω“ (обличам някого), което в български език съответства на миналото страдателно причастие, т.е. формата „ντυμένη“, което води до некоректния превод на български език, посочен по-горе.

Пример 2): В него забелязваме отново липса на определителен член и една некоректна, от гледна точка на превода, употреба на деминутивна форма на съществителното „заек“. Освен това в употребата на сказуемото се забелязват две грешки в едно, т.е. едновременно употреба на сегашно вместо минало свършено време и на 2л. мн.ч. вместо 3л. ед.ч. , а съществителното „карото“ (морков) е употребено в множествено число, което не съответства на зададената форма в единствено число.

Третият пример, подаден на Гугъл-преводач за превод, довежда търсачката до пълен абсурд, т.е. до пълно несъответствие на превода с подаденото съдържание. Пример 3) съдържа не толкова граматически, колкото синтактични и семантични грешки. В преводния вариант, предложен от Гугъл-преводач, се забелязва наличието на едно сказуемо в повече („δήλωσε“ – заяви), една неправилна употреба на предлог (вместо „μπροστά από“ – *пред* е употребен предлогът „σε“ – в, във) и вместо съществителното „απεργοί“ или „διαδηλωτές“ (стачкуващи, протестиращи) е употребено наречието „εντυπωσιακά“, което означава „впечатляващо“, което пък въобще няма нищо общо със смисъла на това, което иска да каже търсещият помощ от Гугъл-преводач. В резултат на това въпросната услуга на сайта www.google.bg ни дава поредния грешен преводен вариант на гръцки, посочен по-горе.

Използвайки верните преводни варианти според нас задаваме на търсачката Гугъл-преводач трите изречения за (обратен) превод – от гръцки на български:

1. *Η όμορφη γυναίκα φόρεσε λευκό φόρεμα.*

Google: *Красива жена носеше бяла рокля. (Буквален превод: Όμορφη γυναίκα φόρεσε λευκό φόρεμα.)*

Коректен превод: *Красивата жена обляче бяла рокля.*

2. *Ο χουδωτός μου λαγός έφαγε το καρότοτο.*

Google: *The пухкав заек ми изяде моркова. (Буквален превод: The χουδωτός λαγός μου έφαγε το καρότο.)*

Коректен превод: *Пухкавият ми заек изяде моркова си.*

3. *Χθες μπροστά από το Κοινοβούλιο ήταν πολλοί διαδηλωτές.*

Google: *Вчера пред парламента имаше много протестиращи.*

Пример 1): В превода на Гугъл-преводач имаме както липса на определителен член, така и употреба на несвършена, вместо свършена глаголна форма. Следователно правилният превод на заданията от нас пример е: „Красивата жена **обляче** бяла рокля“.

Пример 2): В този пример ставаме свидетели на още по-големи и куриозни преводни аномалии от страна на Гугъл-преводач. Тук, освен че позицията на притежателното местоимение „ми“ е променена, както и че в края на изречението е пропусната кратката форма на притежателното възвратно местоимение „си“, се появява и част на речта, която няма нищо общо с нито един от двата езика, които изследваме – определителният член в **английски език**

“the”. Оттук следва, че правилният превод на втория пример е: „Пухкавият **ми** заек изяде моркова **си**“ или „Пухкавият **ми** заек **си** изяде моркова“.

Пример 3): Това е единственият пример на изцяло верен превод от страна на услугата Гугъл-преводач.

Преминаваме към нашите наблюдения върху възможностите на Гугъл-преводач да превежда фразеологизми от български на гръцки език и обратно. Казваме от български на гръцки и обратно, поставяйки акцент на българския, тъй като нашите обучаеми са негови носители и при превода от родния на чуждия език обучаемият се среща с трудно преодолими препятствия и особено при превода на фразеологични единици.

Както е известно, фразеологичните единици са устойчиви съчетания от лексеми, които, според Кръстев, не могат да бъдат преведени буквално от един език на друг и които „говорящият и пишещият могат да ги съставят и изменят по свое желание, могат свободно да ги произвеждат и употребяват (2010: 267 – 268)“. Те „...са носители на едно общо значение, на един общ смисъл, който не се определя от смисъла на думите, които ги съставят“ (пак там). Симеонидис (Συμεωνίδης, 2000: 13) описва *фразеологизмите* като съчетания от лексеми, „чието значение не се определя от значението на компонентите, които ги съставляват, а е тясно свързано с новото цяло, което се получава“. Подобна дефиниция ни дават Анастасиади-Симеониди и Ефтимии (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη&Ευθυμίου, 2006: 10), според които *фразеологизмите* са „устойчиви съчетания от две или повече думи, т.е. съчетания, в които езиците нямат свободата да заместват думи с техни синоними или една структура с друга, и чието значение в общи линии не може да се предвиди, т.е. не е равнозначно на сбора от значенията на компонентите, които ги съставляват“. По думите на Калдиева-Захариева (2005:34) „...под фразеологизъм се разбира следното: устойчива, разделно оформена езикова единица, представляваща семантична цялост, свързана с определен метафоричен образ и обикновено емоционално-експресивно оцветена, която изпълнява вторична номинационна роля в езика“. Пашов (2011: 257 – 258) определя фразеологизмите или идиомите като „несвободни словосъчетания“, които имат характер на „съставни думи“ с недостатъчно ясен от съвременна гледна точка строеж: *немили-недраги, върви му по гайдата, мед ми капе, хвърлил съм му око, без да ми мигне окото, вода от девет кладенеца, гоня Михаля* и др. Според автора разликата между свободните и устойчивите словосъчетания е на ниво синтаксис, т.е. „словосъчетанието, както личи от названието му, е съчетание от думи, съединение на най-малко две самостоятелни думи, т.е. думи, които имат свое собствено значение. От само себе си се разбира, че съставките на словосъчетанието трябва да се свържат помежду си по правилата на съответния език и че трябва да образуват смислово и граматическо единство“.

Ето какво ни предложи за преводни варианти на три гръцки фразеологизма въпросната услуга на уебсайта www.google.bg:

1. Βάζω τις φωνές.

Google: Сложих гласовете. (Буквален превод: Слагам гласовете.)

Коректен превод: Надавам вой.

2. Με Την Ψυχή Στο Στόμα.

Google: Душа в устата. (Буквален превод: С душата в устата.)

Коректен превод: За малко да ми излезе душата.

3. Τάζω λαγούς με πετραχήλια.

Google: Обет зайци с откраднал. (Буквален превод: Обещавам зайци с патрахили.)

Коректен превод: Свалям звезди от небето.

В първите два примера Гугъл-преводач ни предлага почти буквален превод на избраните от нас фразеологизми, като в пример 1) е допусната граматическа грешка, т.е. вместо сегашно време е употребен аорист, а при пример 2) дори от формална гледна точка не се получава смислена синтаagma. Преводните им еквиваленти в българския език са съответно: пример 1) – „започвам да крещя“ (букв. „слагам гласовете“), и пример 2) – „за малко да ми излезе душата“ (букв. „с душата в устата“). В пример 3) обаче, който на български се превежда „свалям звезди от небето“, дори църковният термин „патрахил“ не е намерил своето съответствие на български език.

Следвайки принципа за превод от български на гръцки език и обратно, подбрахме следните примери, които подадохме на Гугъл-преводач:

1. Без да ми мигне окото.

Google: Χωρίς να ανοίξετε μια τρίχα. (Буквален превод: Без да **отворите един косъм**.)

Коректен превод: Χωρίς δεύτερη σκέψη./Στο άψε-σβήσε./Χωρίς καν να το σκεφτώ.

2. Изкара ми ангелите.

Google: Από Τους Αγγέλους Μου. (Буквален превод: **От** ангелите ми.)

Коректен превод: Μου Άλλαξε Τα Φώτα.

3. Слагам си главата в торбата.

Google: Βάλτε το κεφάλι σας σε μια τσάντα. (Буквален превод: **Сложете си главата в една чанта**.)

Коректен превод: Βάζω το κεφάλι μου στον торβά.

В пример 1) се натъкваме на опит да се преведе буквално изразът с едва ли не синонимен антоним, т.е. вместо глагола „κλείνω“ („затварям“, „мигвам“) е употребен неговият антоним „ανοίγω“ („отварям“), съществителното „око“ е преведено „τρίχα“, което на гръцки означава „косъм“. Също така определителният член е заменен с неопределителен. На гръцки език според нашите справки не съществува пълно съответствие на въпросния фразеологизъм, поради което като коректен превод сме дали изрази, които се доближават до семантиката на българския фразеологизъм, например, „Χωρίς καν να το σκεφτώ“ (Без дори и да помисля).

Пример 2) ни предлага гръцки превод, който не покрива лексикално дори българския фразеологизъм, например изпуснат е глаголят „изкара“. В гръцкия език аналогичният в семантично отношение фразеологизъм „μουάλλαξε σταφώτα“ (букв. „промени ми светлините“) е много далече в лексикално отношение от българския аналогичен по семантика фразеологизъм.

В пример 3) гръцкият превод, който ни предлага Гугъл-преводач на български език, показва, че в корпуса на търсачката липсват думи от говоримата реч като съществителното „торба“ (οτορβάς), заемка и в български, и гръцки от турски език (torba), което е подменено с по-модерната дума „чанта“. В превода на Гугъл-преводач не съответстват времето и наклонението на глагола „слагам“ <сложете, смесва се употребата на определителния с неопределителен член в гръцки език – явление, забелязано и в един от по-горните примери („пухкавото ми зайче“).

От казаното дотук следва, че на този етап Гугъл-преводач все още не може да бъде помощник при преподаването и превода на фразеологични единици, тъй като почти винаги не предлага адекватни аналогии, а това би объркало изучаващите съвременен гръцки език, и все още е далече от психологическия аспект при превода. Както вече подчертахме, обучаемите биха могли да се допитват ориентировъчно до търсачката, ако разполагат с отлични знания по езика и ако познават добре психологията на носителите на съвременния гръцки език. Дори и в такъв случай в чуждия език може да се сблъскаме с най-невероятни ситуации на употреба на фразеологизми от хилядолетната история на гръцкия народ или от богатата литература от древността до наши дни.

БЕЛЕЖКИ

1. Chomsky N. (1981). *Lectures on government and binding*. Dordrecht: Foris.
2. В новогръцкия език съществителни имена, означаващи институции, като парламент, община и т.н., се изписват с главна буква.

ЛИТЕРАТУРА

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. & Ευθυμίου Α. (2006). Οιστερεότυπες εκφράσεις και η διδακτική της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Αθήνα: Εκδόσεις Κώδικας.
- Вунчев, Б. (2013). Семантични и синтактични особености на активните интранзитиви в новогръцкия език. София: Св. Климент Охридски.
- Калдиева-Захаријева, Ст. (2005). Проблеми на съпоставителното изследване на българската и румънската фразеология. София: Марин Дринов.

- Кръстев, Б. (2010). Граматика за всички. Популярно описание на българския език. София: Наука и изкуство.
- Пашов, П. (2011). Българска граматика. Пловдив: Хермес.
- Συμεωνίδης Χ. (2000). Εισαγωγή στην ελληνική φρασεολογία. Αθήνα: Εκδόσεις Κώδικας.

REFERENCES

- Anastasiadi-Symeonidi, A & Efthimiou, A. (2006). Oistereotypes ekfraseis kai i didaktiki tis Neas Ellinikis os defteris glossas. Athens: Ekdoseis Kodikas.
- Vunchev, B. (2013). Semantichni i sintaktichni osobenosti na aktivnite intranzitivi v novogratskia ezik. Sofia: St. Kliment Ohridski.
- Kaldieva-Zaharieva, St. (2005). Problemi na sapostavitelnoto izsledvane na bulgarskata i rumanskata frazeologia. Sofia: Marin Drinov.
- Krastev, B. (2010). Gramatika za vsichki. Populiarno opisanie na bulgarskia ezik. Sofia: Nauka i izkustvo.
- Pashov, P. (2011). Bulgarska gramatika. Plovdiv: Hermes.
- Symeonidis, H. (2000). Eisagogist in elliniki fraseologia. Athens: Ekdoseis Kodikas.

IS GOOGLE TRANSLATE GOOD FOR TRANSLATING PHRASEOLOGICAL UNITS AND DOES IT HELP THE FOREIGN LANGUAGE LEARNING

Abstract. The purpose of this article is to show the currently limited abilities of automatic translation, where the translation of syntactic models shows certain imperfections. Based on the experiment performed, the conclusions reached are that we cannot recommend to beginner and intermediate Modern Greek language learners to rely on the service of Google Translate for translation of phraseological units unless they are proficient in the language, as well as acquainted with native speakers psychology. Those imperfections are frequently noticed while translating texts in synthetic languages, such as Modern Greek, despite the analytical tendencies. The examples shown in this article focus particularly on linguistic and methodical issues.

Kalin Vassilev, PhD student
Department of Romance and Germanic Studies
New Bulgarian University
21, Montevideo Str.
1618 Sofia, Bulgaria
E-mail: kkvassilev@gmail.com